

THE PLACE OF TURKISH FOREIGN TRADE IN THE GLOBAL ECONOMY

Mesut YÜCESAN *, Mehmet ÖKSÜZ**

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık MYO, Finans-Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,

E-Mail: mesutyucesan@comu.edu.tr, moksuz@comu.edu.tr

Copyright © 2017 Mesut YÜCESAN, Mehmet ÖKSÜZ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Beginning with the post World War I and II called war years, the globalization phenomenon which affects almost every area, made great progress in economy. But, the global economy narrowed by the negative impacts of the 2008 global financial crisis which started with Lehman Brothers' bankruptcy, and then leaping to European countries and then to other world countries. In particular, the contraction in global foreign trade volume has led to trade at lower than their potential, in many countries. For this reason, the foreign trade of Turkey has followed a similar course and the size of exports and imports has decreased in the mentioned period. It is seen that the weight of Turkey in global foreign trade in current situation is below 1% in both export and import. Turkey, representing a small part of the global foreign trade volume, has to increase its share in existing foreign trade markets and accelerate its search for new foreign trade markets in order to use its foreign trade potential.

Keywords: Export, Import, Global Economy, Global Foreign Trade, 2008 Crisis

JEL Classification: E02,F00,F41

TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNİN KÜRESEL EKONOMİDEKİ YERİ

ÖZET

Savaş yılları olarak adlandırılan I. ve II. Dünya savaşları sonrasındaki dönemle başlayarak, özellikle 1980'li yıllardan sonra etkisini hemen hemen her alanda hissettiren küreselleşme olgusu, özellikle ekonomi alanında büyük gelişme kaydetmiştir. Ancak küresel ekonomi, ABD'de Lehman Brothers'ın iflası ile başlayarak öncelikle Avrupa Ülkelerine daha sonrada diğer dünya ülkelerine sıçrayan 2008 Küresel Finans krizinin yarattığı olumsuz etki ile daralmıştır. Özellikle küresel dış ticaret hacminde yaşanan daralma birçok ülkenin sahip olduğu dış ticaret potansiyelinin daha altındaki düzeylerde ticaret yapmasına neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye dış ticareti de benzer bir seyir izlemiş ve söz konusu dönemde ihracat ve ithalat büyüklükleri küçülmüştür. Türkiye'nin mevcut durumda küresel dış ticaret içerisindeki ağırlığının hem ihracat hem de ithalat özelinde %1'in altında olduğu görülmektedir. Küresel dış ticaret hacminin oldukça küçük bir kısmını temsil eden Türkiye sahip olduğu dış ticaret potansiyelini kullanabilmek için mevcut dış ticaret pazarlarındaki payını artırmak ve yeni dış ticaret pazarları arayışına hız vermek zorundadır.

Anahtar Kelimeler: İhracat, İthalat, Küresel Ekonomi, Küresel Dış Ticaret, 2008 Krizi

1. GİRİŞ

Küresel (global) kelimesi en az dört yüzyıldır bilinmesine rağmen, küreselleşme (globalization) kavramı ilk kez İngiliz iktisatçı W. Foster'ın 1883'de yazdığı dünya üzerindeki kaynakların dağılımı ve kullanımı konulu bir makalede kullanılmıştır. Küreselleşme kavramının bugünkü anlamıyla popülerlik kazanmasını sağlayan isim ise Garrett Hardin'dir (Karabıçak, 2002: 116). Gerek Foster gerekse de Hardin'in yaptıkları çalışmalar ekonomik boyutludur. Günümüzde de küreselleşme kavramı genellikle ekonomik açıdan algılanan ve değerlendirilen bir kavramdır. Ancak küreselleşmeyi sadece ekonomik açıdan ele almak kavramın eksik tanımlanmasına neden olacaktır. Çünkü günümüzde küreselleşme sadece ekonomik boyutuyla değil siyasi, kültürel, teknolojik vb. birçok boyutla karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik boyutları ile tartışma konusu olsa da günümüzde küreselleşme kavramı özellikle 2008 Küresel Finans Krizinden sonra farklı tartışmalara yol açmıştır. Küreselleşme yanlısı ve karşıtı birçok farklı fikir ortaya atılmıştır. Kavram üzerine yapılan tartışmalara değinmeden genel bir tanımlama yapılması gerekirse küreselleşme, 1980'li yıllardan itibaren dünya çapında gerçekleşen ekonomi, siyaset ve kültür gibi farklı toplumsal boyutlar ile güvenlikten sağlığa, çevreden eğitime farklı alanlarda yaşanan dönüşümleri anlamak ve anlamlandırmak için kullanılan bir kavram olarak tanımlanabilir (Çalkıvık, 2016: 40). Nasıl ve ne amaçla tanımlandığı bir tartışma konusu olan küreselleşme olgusunun ortaya koyduğu net yargılardan birisi de ülke ekonomilerinin küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan yararlanmak zorunda olduğudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin nerdeyse tamamı küresel ekonomi içerisinde oluşan fırsatlardan mümkün olduğunca yararlanma arayışı içerisinde.

Küresel ekonomik sistemin gelişimi özetlendiğinde Bretton Woods konferansında alınan kararların yeri oldukça önemlidir. Altın standardı sistemi I. Dünya savaşının başlaması ile ortadan kalkmıştır. 1918'lerde altın standart sistemine dönülmesi için yapılan girişimlerin başarıya ulaşamaması nedeni ile artık söz konusu sisteme geri dönülmesinin mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle ABD ve İngiltere öncülüğünde II. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir uluslararası kurumsal yapı arayışı başlatılmıştır (Cömert, 2016: 117).

1944 yılında Bretton Woods Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma en basit anlatımıyla ülkelerin döviz kurlarını ABD dolarına sabitlemiştir. ABD doları ise doların kovertible olması şartı ile sisteme üye olan ülkelerin merkez bankaları aracılığı ile altına sabitlenmiştir. Daha sonra ilerleyen yıllarda ABD'nin doların kovertible zorunluluğunu askıya alması nedeni ile 1971 yılında bu Bretton Woods sistemi çökmüştür. 1973 yılı ve sonrası dönemde dünya ülkeleri dalgalı kur sistemine geçmeye başlamıştır (Akan, 2010: 109). Bu tarihten sonra küresel ekonomik sistem ve döviz kurları arasındaki ilişki daha yakından takip edilir hale gelmiştir. Döviz kurlarında yaşanan dalgalanmaların küresel dış ticaret hacmini ne yönde ne büyüklükte etkilediği iktisat yazınının önemli sorunlarından birisi haline gelmiştir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere olduğu gibi Türkiye de küresel ekonomik sistem içerisinde yer alarak fırsatlardan yararlanmaya çalışmaktadır. Türkiye'de küreselleşme

çabaları özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde daha belirgin halde görülmektedir. Bu dönemde Türkiye IMF (Uluslararası Para Fonu), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), OECC (Avrupa İşbirliği Teşkilatı) ve NATO (Kuzey Atlantik Paktı) gibi kuruluşlara üye olmuştur (Nart, 2010: 2876).

Ancak Türkiye'nin gerçek anlamda dış dünya ile ilişkilerinin ithal ikameci politikaları terk ederek ihracata dayalı büyüme stratejisi benimsediği 1980 yılından itibaren arttığı söylenebilir. Bu nedenle Türkiye'nin küresel ekonomide yaşanan gelişmelerden etkilenme düzeyinin her geçen gün arttığı rahatlıkla ifade edilebilir. Küreselleşmenin doğası gereği ülkeler arasındaki ticari bağların her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu artışa paralel olarak Türkiye de küresel ekonomiye entegrasyon derecesini her geçen gün artırmaktadır.

1980 yılı sonrasında Türkiye'nin dış dünya ile olan ilişkilerini artırmaya yönelik çabalarında önemli bir yeri olan gelişme de Gümrük Birliği (GB) sürecidir. GB Türkiye ve Avrupa Birliği arasında resmi olarak 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir. Söz konusu tarihten sonra Türkiye tarafından AB'den ithal edilen sanayi ürünlerinde gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler tamamen kaldırılmış ve Türkiye ve AB arasında ortak gümrük tarifesi uygulanmaya başlamıştır (Hatipler, 2012: 3). GB'nin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak 1980 yılı sonrasında Türkiye dış ticaretinin küresel ekonomik sisteme entegrasyonu açısından önemli bir yere sahip olduğu kabul edilmektedir.

Türkiye 2000'li yıllara kendi ekonomisinde yaşadığı iki ekonomik krizle başlamasına rağmen 2003 yılından sonra Küresel Finans Krizinin yarattığı olumsuz sonuçlar haricinde dış ticarete oldukça büyük gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişmede gerek sektörel gerekse bölgesel çeşitlilik anlamında kaydedilen başarılar önemli rol oynamıştır. Ayrıca bir yandan sermaye yoğun sektörlerin ihracat içerisinde aldığı pay artarken bir yandan da Ortadoğu, Asya ve Afrika bölgelerinde ciddi pazar kazanımları gerçekleştirilmiştir. Türkiye ekonomisinin küresel ekonomiyle bütünleştiğinin bir göstergesi olarak 2000'li yıllardan sonra ihracatın GSYH içerisindeki payı artış göstermiştir (TİM, 2014: 5).

Özellikle son yıllarda 2008 Küresel finans krizinin yarattığı olumsuz etkiler, döviz kurlarında yaşanan aşırı dalgalanmalar, petrol gibi önemli bir emtianın fiyatında yaşanan ani değişimler ve Arap Baharı gibi siyasi dönüşümler nedeni ile küresel ekonomi kendi içerisinde birçok riski barındırmaktadır. Söz konusu riskler özellikle küresel finans krizi döneminde ve sonrasında küresel dış ticaret hacminde yaşanan gerilemelerin nedeni olarak gösterilebilir.

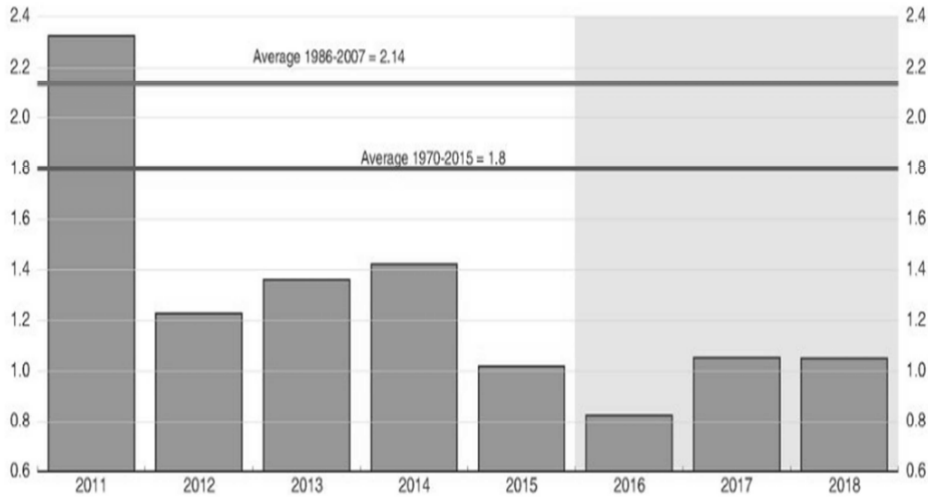
Dünya Ticaret Örgütü'nün açıkladığı rakamlara göre 2002-2011 yılları arasında küresel ticaret %177 oranında artarak 13,2 trilyon Dolardan 36,5 trilyon Dolar'a yükselmiştir. Aynı dönemde küresel ihracat büyüklüğü %181 oranında artış göstermiştir. 2008 yılında ABD'de başlayan ve Avrupa ülkelerine sıçrayan küresel nitelikteki finansal kriz bu artışları sınırlamıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120613-31-1.pdf>, 13.11.2016).

Küresel finans krizi boyunca dış ticaret iktisadi faaliyetleri olumsuz etkileyen en önemli kanallardan birisi olmuştur. 2008 yılında yıllık %15,4 büyüme oranı gösteren dünya ticaret hacmi, 2009 yılında %22,8 oranında gerileme göstermiştir. Bu düşüş II. Dünya Savaşı'ndan buyana yaşanan en şiddetli düşüştür. Küresel anlamdaki bu ciddi düşüşe paralel olarak Türkiye ihracatı da 2008 yılında %20,4 oranında artmasına rağmen 2009 yılında %27,3 gerilemiştir (Çınar ve diğerleri, 2010: 2).

Ayrıca OECD'nin küresel ekonomiye yönelik yaptığı beklentiler ışığında 2017 ve 2018 yılının da küresel ticaret hacminin tarihsel olarak yakaladığı büyüme oranlarının altında kalacağı vurgulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, geçmişten bugüne kadar olan hızlı küresel dış ticaret genişlemesi kısa vadede yakalanamayacaktır. Bu nedenle Türkiye'nin yeni dış ticaret pazarları arayışına önem vermesi gerekmektedir. Aşağıdaki grafikte küresel ticaret hacminin büyüme oranlarına ilişkin veriler bulunmaktadır. Grafik 1'de 2017 ve 2018 yılına ait büyüme beklentileri %1'ler civarında tutulmuştur. Küresel ticarete beklenen bu sınırlı artış, Türkiye'nin 2023 ihracat hedeflerine ulaşmasını engelleyebilecek bir faktör olarak görülebilir.

Grafik 1: Küresel Ticaretin Büyüme Oranları ve Beklentiler

Kaynak: OECD Economic Outlook 2016, <http://www.oecd.org/eco/outlook/economic-outlook-june-2016.htm>, p. 24.

Yukarıdaki grafik 1'de görülebildiği gibi 1986-2007 yılları arasında küresel ticaret hacmi ortalama %2,14 gibi yüksek olarak kabul edilebilecek oranlarda büyüme göstermiştir. 1970-2015 yılları arasında ortalama %1,8 oranında büyüyen küresel ticaret hacminin, 2017 ve 2018 yıllarında %1'ler civarında büyümesi bekleniyor. Küresel ticaretin geçmişe kıyasla bir daralma yaşadığı rahatlıkla söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye'nin istenilen ihracat rakamlarına ulaşabilmesi için daha sonuç odaklı politikalar yürütmesi gerekecektir.

2. TÜRKİYE İHRACATININ KÜRESEL EKONOMİ İÇERİSİNDEKİ PAYI

Küresel ekonomide faaliyette bulunmanın en eski ve geleneksel yolu ihracattır. İhracat mal ve hizmetlerin ulusal sınırların dışına sevk edilmesidir (Keegan, 1989: 45). Özellikle sanayi devrimi sonrası başlayan sömürgecilik faaliyetleri ile dünya genelinde gerçekleştirilen

ihracatın arttığı söylenebilir. Günümüz küresel ekonomik sistemi içerisinde bulunan tüm ülkeler çeşitli mal ve hizmetlerin ihracatını gerçekleştirmektedir.

İhracat ülkelerin rekabet seviyelerinin artmasına da neden olmaktadır. Sadece yurt içi pazarlara üretim yapan yerli firmalar yeni teknolojiler kullanarak maliyetleri düşürme arayışına girmeyeceklerdir. Ancak yerli üreticiler yurt dışı üreticiler ile rekabete başladıkları zaman yeni teknoloji kullanarak maliyetleri düşürmek zorunda kalacaktır. Buda ülke içinde kaynakların etkin kullanılmamasına yol açan yüksek maliyet sorununu ortadan kaldıracak ve verimliliğin artmasına neden olacaktır (Hüseyini, 2015: 74).

Türkiye ekonomisi özelinde bakıldığında 1980 yılı sonrasında ihracata dayalı büyüme stratejisi benimsendiği için söz konusu tarihten sonra gerçekleştirilen ihracatın boyutu ve bileşenlerinin de zaman içerisinde değiştiği gözlemlenmektedir. Başlangıçta tarım ürünleri ağırlıklı bir ihracat yapısına sahip olan Türkiye, günümüzde sanayi ürünleri ağırlıklı bir ihracat yapısına kavuşmuştur. 2016 yılı içerisinde toplam ihracat içerisinde imalat sanayi ürünlerinin oranı %75'lere kadar yükselmiştir. Ancak aşağıdaki tablo 1'de görülebildiği gibi Türkiye ihracatı yaşanan gelişmelere rağmen küresel ihracat büyüklüğü içerisinde oldukça sınırlı bir paya sahiptir.

Tablo 1: Küresel İhracat Verileri (Milyon Dolar)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015
Dünya Toplamı	18.338.000	18.496.000	18.948.000	18.995.000	16.482.000
AB (28)	6.092.185	5.808.580	6.074.180	6.154.675	5 387.310
ABD	1.482.508	1.545.703	1.579.593	1.620.532	1 504.914
Çin	1.898.381	2.048.714	2.209.005	2.342.293	2 274.949
Almanya	1.473.895	1.401.113	1.445.067	1.494.608	1 329.469
Rusya	522.011	529.256	523.276	497.764	340.349
Türkiye	134.907	152.462	151.803	157.610	143.844
Türkiye/Dünya İhracatı	%0,70	%0,82	%0,80	%0,82	%0,87
Türkiye/AB (28) İhracatı	%2,21	%2,62	%2,49	%2,56	%2,67

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret İstatistikleri ve IMF World Economic Outlook 2015 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Türkiye'nin ihracatının küresel ihracat içerisindeki payı 2011-2015 yılları arasında ortalama olarak %0,8 diğer bir ifade ile binde 8 gibi oldukça düşük seviyelerde bulunmaktadır. 2011 yılında %0,7'lerde olan bu oran 2015 yılında %0,87'lere yükselmiştir. Ancak yine de küresel ihracatın içerisinde oldukça küçük bir yere sahiptir. Bu oranın artırılması için Türkiye 2023 ihracat hedeflerini ortaya koymuştur. 2023 ihracat hedeflerinin temel amacı mevcut ihracat rakamlarının artırılmasıdır. İhracat rakamlarının artırılması için mevcut piyasalarda pazar payının artırılması ve yeni dış ticaret pazarlarının bulunması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dış ticaret hacminin küresel dış ticaret hacmi içerisindeki payının da bu sayede artırmak mümkündür.

Türkiye ihracatının mevcut durumunu analiz edebilmek için ihracata konu olan mal gruplarının ortaya konulması gerekir. 2016 yılı özelinde ele alınacak olur ise, gerçekleştirilen toplam ihracat içerisindeki paylarına göre mal grupları aşağıdaki tablo 2’de gösterilmektedir. 2016 yılında gerçekleştirilen 142,6 milyar dolarlık ihracatın içerisinde en yüksek paya sahip olan beş sektör aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Fasıllara Göre Türkiye İhracatı 2016 (Milyon Dolar)

Sıralama	Fasıllar	İhracat Miktarı	Pay %*
1	87. Motorlu Kara Taşıtları, Diğer Kara Taşıtları ve Bunların Aksam ve Parçaları	19.804	%13,8
2	84. Kazanlar, Makineler, mekanik cihazlar ve aletler	12.405	%8,6
3	71. Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, metal paralar	12.177	%8,5
4	61. Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarı	8.856	%6,2
5	85. Elektrikli Makine ve Cihazlar	7.779	%5,4

*Toplam İhracat İçerisindeki Payı

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret İstatistikleri ve IMF World Economic Outlook 2015 verilerinden yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablo 2’de açıkça görülebildiği gibi; motorlu kara taşıtları başlığı altında gerçekleştirilen ihracat rakamları Türkiye ihracatının yaklaşık %14’lük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu verilerde özellikle vurgulanması gereken unsurlardan birisi de yukarıda adı geçen beş mal grubunun toplam ihracat içerisindeki payının %42,5 olmasıdır. Türkiye ihracatının neredeyse yarısı bu beş mal grubundan oluşmaktadır. İhracat ürünlerinin çeşitlendirilmesi de önemli bir sorun olarak tanımlanabilir. Türkiye ihracatının mal gruplarına göre dağılımından bahsettikten sonra, Türkiye’nin ihracatında en büyük paya sahip olan ülkeleri diğer bir ifade ile Türkiye’nin en büyük ihracat pazarlarını oluşturan ülkeler ve sıralamaları aşağıdaki tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3: İhracat Yapılan İlk 10 Ülke

	ÜLKE	ORAN %		ÜLKE	ORAN %
1	Almanya	%9,8	6	Fransa	%4,2
2	İngiltere	%8,1	7	BAE	%3,7
3	Irak	%5,3	8	İspanya	%3,5
4	İtalya	%5,3	9	İran	%3,4
5	ABD	%4,6	10	Hollanda	%2,5

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri,

http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=621

Türkiye ihracatının yönlendiği ilk üç ülke Almanya, İngiltere ve Irak olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Almanya çok uzun bir dönemdir Türkiye dış ticaretinin önemli bir parçası konumundadır. Türkiye ihracatının ilk 10'unu oluşturan ülkelerin yarısı Avrupa Birliği ülkeleridir. Bu da Türkiye ihracatının doğrudan Avrupa Birliği ile olan ilişkilerden ya da Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik durumlarından etkileneceğinin bir göstergesidir. Listede Irak, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi İslam ülkelerinin yanı sıra İngiltere ve ABD de Türkiye ihracatının önemli partnerleri olarak görülmektedir.

3. TÜRKİYE İTHALATININ KÜRESEL EKONOMİDEKİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

İthalat, tüm dünyada dış ticaret üzerindeki kısıtlamaların kaldırılarak ülke ekonomilerinin hızla dış rekabete açıldığı bir ortamda, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hızlarını artırmak, gelişmiş ülkelerinde istikrarlı bir büyüme için başvurdukları önemli bir araç olarak tanımlanabilir (Bayraktutan ve Bıdırdı, 2010: 369). Diğer bir ifade ile ithalat gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tamamının yararına sonuçlar doğurabilecek bir dış ticaret faaliyetidir. Ancak herhangi bir ülkenin dış ticaret yapısı değerlendirildiğinde ihracatın ve ithalatın dengeli bir yapıya sahip olması beklenir. Diğer bir ifade ile ödemeler dengesi açısından ulusal bir ekonomideki ihracatın ithalatı karşılması beklenir (Canitez ve İlker, 2006: 101).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tamamı dış dünya ilişkiler kurarken ihracat kadar ithalat işlemleri de gerçekleştirmektedir. Tıpkı dünya ekonomisinde ihracat rakamlarında olduğu gibi ithalat rakamları da özellikle küreselleşmenin etkisi ile büyük boyutlara ulaşmıştır. Aşağıdaki tablo 4'de 2011 ve 2015 yılları arasında küresel ekonomide gerçekleşen ithalat miktarları gösterilmiştir. Ayrıca Türkiye ile beraber seçilmiş bazı ülke ve ülke gruplarının gerçekleştirilen küresel ithalat miktarına hangi oranlarda katkı yaptığı özetlenmektedir.

Tablo 4: Küresel İthalat Verileri (Milyon Dolar)

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015
Dünya Toplamı	18.503.000	18.705.000	19.011.000	19.104.000	16.725.000
AB (28)	6.330.060	5.950.950	6.004.975	6.136.960	5.316.085
ABD	2.266.024	2.336.524	2.329.060	2.412.547	2.307.946
Çin	1.743.484	1.818.405	1.949.990	1.959.233	1.681.951
Almanya	1.254.869	1.154.852	1.181.233	1.207.041	1.050.025
Rusya	323 831	335 446	341 335	308 027	194 087
Türkiye	240 842	236 545	251 661	242 177	207 236
Türkiye/Dünya İthalatı	%1,30	%1,26	%1,32	%1,26	%1,23
Türkiye/AB (28) İthalatı	%3,80	%3,97	%4,19	%3,94	%3,89

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri,

http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=621

Dünya ekonomisi 2014 yılında yaklaşık 19,1 trilyon Dolar'lık bir ithalat düzeyine sahip olmuş ancak 2015 yılında 2,4 trilyon Dolar gibi büyük bir düşüş ile 16,7 trilyon Dolar seviyelerine gerilemiştir. 2015 yılı özelinde değerlendirdiğimizde küresel ithalatın yaklaşık %31,7'si Avrupa Birliği ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı oran sırası ile ABD için %13,7, Çin için %10 ve Almanya için %6 olarak hesaplanmaktadır. Türkiye ithalatının küresel ithalat içerisindeki payı 2015 yılı verilerine göre %1,23 olarak hesaplanmıştır. Tıpkı ihracat da olduğu gibi ithalat açısından da Türkiye küresel hacmin sadece %1'lik bir kısmını oluşturabilmektedir.

Türkiye ithalatının büyük bir kısmı ara mallarından oluşmaktadır. Bu mal grubunun toplam ithalat içerisindeki payı oldukça yüksek düzeylerde. Ara, yatırım ve tüketim malları başlıklarında incelendiğinde ara mallarının diğer mallara göre daha istikrarlı bir seyir izlediği söylenebilir. Ancak 1996 yılından sonra özellikle tüketim mallarının ithalat miktarlarında artışlar yaşanmış diğer taraftan yatırım mallarının ithalatında ise düşüşler gözlemlenmiştir.

Ekonomideki talep yapısının değişimine bağlı olmakla birlikte, AB ile yapılan Gümrük Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü ile yapılan anlaşmaların gereği olarak koruma gerçekleştirilen azalışların dış dünya mallarının yerli tüketici açısından daha ucuz hale gelmesine neden olmuştur (Saygılı ve diğerleri, 2010: 5). Aşağıdaki tablo 5'te Türkiye ithalatının içerisinde en büyük paya sahip olan mal grupları gösterilmektedir.

Tablo 5: İthalatın Fasıllara Göre Dağılımı 2016 (Milyon Dolar)

No	Fasıllar	İthalat Miktarı	Pay %*
1	Kazanlar, Makineler, mekanik cihazlar ve aletler	27.296	%13,7
2	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	27.155	%13,6
3	Elektrikli Makine ve Cihazlar	20.135	%10,1
4	Motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet ve diğer kara taşıtları ve aksamaları	17.841	%8
5	Demir ve Çelik	12.575	%6

*Toplam İthalat İçerisindeki Payı

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri,

http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=621

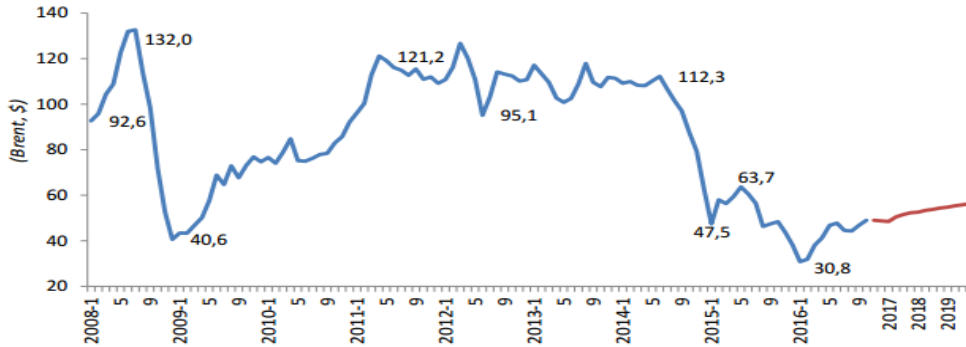
Türkiye'nin yüksek enerji açığı nedeni ile en büyük ithalat kalemi mineral yakıtlar, mineral yağlar ve benzeri ürünlerdir. 2015 yılına göre bu kaleminde %28,2 oranında bir azalma yaşanarak 2016 yılı için yaklaşık 27 milyar Dolar seviyelerine gerilemiştir. Petrol fiyatlarının 100 Dolar seviyelerinde olduğu dönemlerde Türkiye'nin toplam ithalatının neredeyse yarısını oluşturan bu kalem, petrol fiyatlarındaki düşüş nedeni ile %13,6'lara kadar gerilemiştir. Benzer şekilde demir çelik ithalatının da azalması ve altın ithalatının 2 kat düşmesi Türkiye'nin 2016 yılında gerçekleştirdiği toplam ithalatın azalmasına neden olmuştur (https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/dteg_201702.pdf, 05.02.2017). Enerji ve ara

malları ağırlıklı ithalat yapısına sahip olan Türkiye 2016 yılında 198,6 milyar Dolar ithalat gerçekleştirmiştir. 2013 yılında 251,6 milyar Dolar olan toplam ithalatın 3 yıl içerisinde 52,5 milyar Dolar azalması dış ticaret dengesi açısından olumlu bir gelişme olarak tanımlanabilir. Petrol fiyatlarındaki azalış, Türkiye'nin ödemek zorunda olduğu enerji faturasını azaltarak dış ticaret açığının azalmasına yol açmıştır.

Grafik 2: Petrol Fiyatları (2008-2019)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, “2017 Yılı Bütçe Sunuş Konuşması”, 2016, s. 10. <https://www.hazine.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FDi%2FC4%9Fer%20Bas%20B1n%20Duyuru%2F2017%20Hazine%20M%20C3%BCstesarligi%20Butcesi.pdf>

Yukarıdaki grafik 2’de petrol fiyatlarının 2008’in ilk çeyreğinden başlayarak günümüze kadar aldığı farklı fiyat düzeyleri gösterilmektedir. Türkiye ithalatının beklenen düzeyden daha düşük gerçekleşmesinde petrol fiyatlarının etkisi oldukça kolay görülebilmektedir.

Grafik 2’de açıkça görülebildiği gibi özellikle 2013 ve 2014 yıllarında 100 Dolar seviyelerinde olan Petrol fiyatları 2015 ve 2016 yıllarında 47 Dolar ve 30,8 Dolar gibi tarihi düşük seviyeleri görmüştür. İthalatının büyük bir kısmını mineral yakıtlara ayıran Türkiye’nin toplam ithalatının azalmasının başlıca nedeni petrol fiyatlarında yaşanan bu büyük gerilemedir.

Tablo 6: İthalat Ülke Sıralaması (2016)

	ÜLKE	ORAN %		ÜLKE	ORAN %
1	Çin	%12,8	6	Fransa	%3,7
2	Almanya	%10,8	7	Güney Kore	%3,2
3	Rusya	%7,6	8	Hindistan	%2,9
4	ABD	%5,5	9	İspanya	%2,9
5	İtalya	%5,1	10	İngiltere	%2,7

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri,

http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=621

Aşağıdaki tablo 6’da 2016 yılı içinde Türkiye’nin toplam ithalatı içerisinde aldıkları ağırlıklara göre ülkelerin sıralaması gösterilmektedir. Tablo 6’da görüldüğü gibi, Türkiye ithalatında ilk sırayı %12,8’lik oranı ile Çin almaktadır. Daha sonra %10,8 ile Türkiye’nin hem ihracatı hem de ithalatı açısından önemli bir dış ticaret ortağı olan Almanya gelmektedir.

Bu iki ülke dışındaki tüm ülkeler %10'un altında oranlara sahiptir. Türkiye açısından ihracatın artırılması gibi ithalatında mümkün olduğunca makul seviyelerde gerçekleşmesi arzu edilen bir durumdur. Her ne kadar petrol fiyatlarında yaşanan azalmanın dış ticaret açığı üzerinde olumlu etkileri yaşansa da bu durumun daha ne kadar devam edeceği konusunda bir netlik bulunmamaktadır.

Tablo 7: Küresel Dış Ticarete Türkiye'nin Payı (Milyon Dolar)

Yıllar	Küresel Dış Ticaret Hacmi İhracat+İthalat	Türkiye Dış Ticaret Hacmi İhracat+İthalat	Türkiye/Küresel Payı
2011	36.841.000	375.748	%1,01
2012	37.201.000	389.006	%1,04
2013	37.959.000	403.463	%1,06
2014	38.099.000	399.787	%1,04
2015	33.207.000	341.208	%1,02

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı ve TÜİK verilerinden tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, ihracat ve ithalat toplamında da küresel dış ticaret hacmi içerisinde Türkiye'nin sahip olduğu pay %1'ler düzeyindedir. Bu ufak oran, sahip olunan dış ticaret potansiyelinin artırılabilirliğinin bir göstergesidir. Çünkü, küresel ekonomide var olan bu büyük hacim, mevcut dış ticaret pazarlarındaki payların artırılması ve yeni dış ticaret pazarları hız verilmesiyle artırılabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Savaş yılları olarak adlandırılan I. ve II. Dünya savaşları sonrasındaki dönemle başlayarak, özellikle 1980'li yıllardan sonra etkisini hemen hemen her alanda hissettiren küreselleşme olgusu, dış ticaret alanında da etkisini hissettirmiştir. Ülkeler ister gelişmiş ister gelişmekte olan ülke olarak tanımlansın, nihai olarak ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine ulaşmak için dış ticaretlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'nin kuruluş yıllarında dış dünya ile olan ilişkilerinde günümüze kıyasla daha çekingen davrandığı rahatlıkla söylenebilir. Ancak bu durumun bağımsızlık mücadelesinden yeni çıkmış bir ülke olmanın doğal bir sonucu olarak görülmesi gerekmektedir. 1980 yılında daha önceki dönemlerde uygulanan ithal ikameci politikalar terk edilerek ihracata dayalı büyüme stratejisi benimsenmiştir. Bu tarihten sonra Türkiye dış dünya ile özellikle ekonomik ilişkilerini artırmaya başlamıştır.

İhracata dayalı büyüme stratejisi nedeni ile yurt içi üreticiler yurt dışı piyasalarda yer edinebilmek için teknolojik ilerlemeleri takip ederek maliyet avantajı elde etmeye çalışmışlardır. Bu sayede yurt içi piyasalardaki ürünler daha düşük maliyetlerle üretilmeye başlamış ve üretim hacimleri artış göstermiştir. Başlangıçta büyük oranla tarım ürünleri ihracatı gerçekleştiren bir ülke olan Türkiye günümüzde imalat sanayi ürünlerinin ihracatının

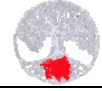
yapıldığı bir ülke konumuna gelmiştir. İhracatın miktar ve bileşen olarak değişiminin temelinde 1980 yılında alınan kararlar yatmaktadır.

1980 yılı sonrasında Türkiye dış ticareti açısından önemli bir yere sahip olan diğer bir gelişme ise şüphesiz ki Türkiye ve Avrupa Birliği arasında yürürlüğe giren Gümrük Birliğidir. Gümrük Birliği ile Türkiye Avrupa'dan ithal ettiği mallara uyguladığı gümrük vergisi ve benzeri kısıtlamalardan vazgeçmiştir. Benzer şekilde Türkiye'nin ihraç malları açısından da mevcut kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Bu gelişmenin Türkiye dış ticareti üzerinde yarattığı etkiler konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Gümrük Birliği yürürlüğe girdikten sonra Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin en büyük ticaret ortağı konumuna geldiği görülmektedir. Dolaysı ile Türkiye gerçekleştirdiği ihracat rakamlarını artırmak için Avrupa ülkeleri ile olan ticari bağlarını geliştirmek zorundadır. Ayrıca yüksek düzeydeki bu ticari ortaklık Avrupa Birliğinde yaşanan ekonomik krizlerin Türkiye ekonomisi üzerinde hissedilmesine neden olmaktadır.

1980 yılı ve sonrasında gelen Gümrük Birliği ile beraber Türkiye geçmişe kıyasla dış dünya ile olan ticari bağlarını güçlendirmiştir. Aynı dönemlerde küresel anlamda mal ticareti ve küresel finansal hareketler hız kazanmıştır. Günümüzde ülkelerin neredeyse tamamı dış dünya ile olan ticari ilişkilerinde ihracatın geliştirilmesine yönelik çabalar göstermektedirler. Diğer bir ifade ile ülkeler sahip oldukları ihracat potansiyellerinden mümkün olan en etkin şekilde yararlanmak istemektedirler. Küresel ekonominin ağırlığının her geçen gün daha fazla hissedildiği bu dönemde ülkeler küresel ekonomiden aldıkları payları artırmaya çalışmaktadırlar.

KAYNAKÇA

- AKAN Dilara M. (2010). Uluslararası Döviz Kuru Sistemlerinin Geleceği: Bretton Woods'a Geri Dönülebilir mi?; Sosyal Bilimler Dergisi 2, 108-115.
- BAYRAKTUTAN Yusuf ve BIDIRLI Hanife. (2010). Türkiye İthalatının Temel Belirleyicileri; Ege Akademik Bakış Dergisi, 10(1), 351-369.
- CANITEZ Murat ve İLKER Alaaddin. (2006) "İthalat İşlemleri ve Dökümantasyon", (der. Çetin Bedestenci, Murat Canitez), (içinde) Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar.
- CÖMERT Hasan. (2016). İmkansız Üçlemeden İmkansız İkileme: Bretton Woods Dönemi ve Sonrası Para Politikası; Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 34(1), 115-136.
- ÇALKIVİK Aslı. (2016). Küreselleşme, Teknoloji, Siyaset; Bilim Teknoloji ve Toplum Dergisi 73, 40-41.
- ÇINAR Barış, ERDOĞAN Ömer, GÜRGÜR Tuğrul ve POLAT Tandoğan. (2010). Ekonomi Notları; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Ekonomi Notları, Sayı: 2010/7.
- HATİPLER Mustafa. (2012). Türkiye-AB Gümrük Birliği Antlaşması ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri; Akademik Bakış Dergisi 29, 1-14.
- HÜSEYİNİ İbrahim. (2015). İhracat Kalitesini Etkileyen Faktörler, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- KARABIÇAK Mevlüt. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler; Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 7(1), 115-131.

- KEEGAN Warren J. (1989). *Global Marketing Management*, Englewood Cliffs, New Jersey.
- NART Ela Ç. (2010). Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerine Etkileri: Panel Veri Analizi; *Journal of Yasar University*, 17(5), 2874-2885.
- OECD Economic Outlook 2016. (2016) <http://www.oecd.org/eco/outlook/economic-outlook-june-2016>.
- SAYGILI, Şeref, CİHAN Cengiz, YALÇIN Cihan ve HAMSİCİ Türknur. (2010). Türkiye İmalat Sanayinin İthalat Yapısı; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Çalışma Tebliği, No 10/02.
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı; 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı. (2012). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120613-31-1.pdf>.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi; Ekonomi ve Dış Ticaret Raporu 2014. (2015). http://www.tim.org.tr/files/downloads/raporlar/tim_ekonomi_ve_dis_ticaret_raporu_2014.pdf.